

בלפור חקק

דברי הימים של האהבה

(עדנה מיטווק מלר, ערב של פריז – שירים, הוצאת צבעונים ת"א, 2020, 196 עמ')

משוררות ומשוררים מבקשים לפענח את הסוד, הם שואלים את עצמם בכתיבתם מהי אהבה. ביאליק בשיר "הכניסיני תחת כנפך" שואל: "מה זאת אהבה". יהודה עמיחי נחרץ בקשר שבין אהבה לבדידות: "אהבה היא להשחיל בדידות בבדידות". לאה גולדברג מרחיקה לכת, והיא היחידה, שמגדירה את האהבה כקללה: "קללה נמרצת זו שבה קוללתי/ שהתמימים קוראים לה אהבה" ("אהבתה של תרזה די מון").

עדנה מיטווק – מלר אינה מנסה להגדיר את האהבה. היא כותבת אותה:

בוא ואכתב אותך

בספר דברי הימים של האהבה (103)

אסופה צבעונית ורומנטית

המשוררת עדנה מיטווק-מלר קיבצה את שירי האהבה שלה לאסופה צבעונית ורומנטית, ואנו נשאבים אל עולם של מילים מכושפות, נושמים קסמם של ימי האהבה על יפעתם ועצבותם, על היחד שבהם ועל בדידותם. לפעמים התחושה היא שההתחברות היא גורלית, דטרמיניסטית. היא נכתבה מראש, והיא קורית, עוד טרם שהאוהבים נפגשו:

מעץ נוטה לפל

על שארית גזעיו נשען

מדף שירה צהב בספר הישן
מעמס הסלים על תאוצת הזמן
מעמק הכאב הנחרט על דף לבן.
עוד טרם נפגשנו
הכל היה מוכן. (13)

בהקדמה לקובץ השירים כותבת המשוררת, ששמו של הספר הוא בהשראת הבושם הצרפתי 'ערב של פריז' (Soir de Paris), שנחנך ב-1928 בפריז, והוא מסחרר ומשכר בקסם שבו. המשוררת הסירה את הלוט וחשפה את הרקע לשירים, מארג של חוויות שחווה, שהיה בעיניה כניחוח בושם צרפתי מעודן זה – סואר דה פארי. הקסם לא פג, וכל זה העניק לה את ההשראה הגדולה של פריז, עיר האוהבים. הציורף הזה Soir de Paris הוא גם שמו של שיר אהבה צרפתי של לואי פרארי (1910-1988) (Louis Ferrari).

האהבה מפעמת בשלל שירים ססגוניים הכתובים מתוך סופה חזקה, אשה הולכת לאיבוד דרך מרפסת האהבה וגם דרך חדרים חשוכים, מיטה וסדינים.

קשר סימתפטי: אדם וטבע

אנו חשים את הקשר שבין הטבע וסערותיו ובין מצבי נפש של האוהבים. האשה האוהבת "טובעת בנחשול" (20), ובהמשך השיר:

אך רגלי שוקעות כפר בעמק

אהבת מלאכים ושרפים

לא פעם האהבה נחוות כהתגלות אקסטטית של אהוב בדיוני. הדו שיח עם האהוב מתנהל כסיפור אגדי, כמעשה, שלקוח מספרות המלאכים הקדומה. כביכול, לא אהבת בשר ודם בין גבר ואשה, אלא אהבה בין מלאכים ושרפים:

אֲנַחְנוּ לֹא בְּשָׂר וְדָם
אֲנַחְנוּ מְלֹאכִים.
מִתְנוּעָעִים בְּנִשְׁמוֹת
כְּהֶרֶף הַשָּׁרְפִים
בְּתוֹךְ עֲלוֹת הָעֲנָנִים.
אֲנַחְנוּ מִתְחַבְּרִים שְׂקוּפִים
אֶל נִגְה מָרָס וְנִפְטוֹן
מְרַחֲפִים מְעוֹפְפִים
שֶׁלֹּא יֵרְאוּ אוֹתָנוּ
בְּנֵי אָנוּשׁ צְרוּפִים. (45)

האהבה מתקיימת לא כאהבת בני אנוש, אלא כאהבה המתקיימת בגלקסיית שביל החלב, בין מלאכים ויצורים שמיימיים.

וכך גם בשיר אחר:
שְׁנַתְךָ בְּחִלּוּמֵי
שְׁרָפִיךָ בְּשָׁרְפֵי (47).

אך בשיר זה, יש בהמשך מעבר מן הרוחני אל הארצי, מן השמימי אל האהבה החושנית, אהבת בשר ודם:

קָנִי סוּף מְלֻטְפִים אֶת גּוֹי
דְּקָלִים וְסֻלְעִים תּוֹמְכִים בִּי
פֶּן אֶמְעַד וְאֶפֶל עוֹד בְּשִׁבִי. (20)

המטפורה אינה מקרית: המצב של היסחפות, של תחושה של היקלעות למערבולת – כל זה יוצר קשר סימפטי בין ההתמוססות הפנימית ובין המפולת של הסחף בנהר. הסערה הפנימית היא "שושנת רוחות":

הו, שוֹשְׁנַת רוּחוֹת
אֲמַצִּינִי, עֲצָרִי אֶת דְּמִי
אֲנִי מְעוֹפְפַת רְחוּק
הַשִּׁיבִי אוֹתִי לְמִקוּמִי (20).

האהבה מתגלה כסבך מפותל של תשוקה, פחד וערגה ללא כלות. ובתוך כל אי הוודאות שיש באהבה, תמיד יש שיכרון ותקווה, שיר הלל לאהבה: ציפייה מתמדת לנצח של האהבה, של הסערה ההיולית, שלא תפוג לעולם. היא חווה את המראות ואת הקולות בעוצמה רבה, ושכרון החושים מכסה על העצב, שיבוא לפעמים בכלות האהבה. תמיד יש ציפייה לאור שיפציע שוב, לאהבה שתתחדש, לגעגועים שנוסקים מעלה, ואתם נפשה של הדוברת השירית. כאשר הגוף ניעור ממכאוביו, היא מצפה ל"כוכב זהב ראשון":

גוֹפִי נִעוֹר מִמְכָּאוּבָיו
רוֹקֵד בְּלִי חַת עַל הַחֲלוֹן
וְשָׁחוּר הַלִּילָה לִי מִמְטִיר
כּוֹכֵב זָהָב רֵאשׁוֹן". (33)

כשהוא איננו, והיא נעצבת שהוא במקום אחר. גם אז האוהבת מעלה את הקשר ביניהם למדרגות רוחניות של הארה בחייה: היא מדליקה את נרות השבת, ונכספת, שאהובה יראה את הנרות מרחוק, שיוקסם ממרחקים מן הניחוח שלה, מן השלהבת:

האם אתה מציץ בשקיקה בשלהבת
האם אתה חש בניחוח אמת
על תופין השבת מן היד האוהבת...
האם אתה טועם תבליני בסעדתך
האם אתה צופה בשלחני הערוך
באיזו קפידה הכנת לך
צלוחית מטעמים בחסד צרוף" (92)

בשפה נקייה של יחסי מין ביהדות, ביאה בין גבר לעלמה מתוארת כשולחן ערוך, ואם הגבר בא שלא כדרכו, האשה באה אל רב בשאלתה כנגד בעלה:
"אמרה לו: רבי, ערכת לי לו שולחן והפכו!" – תלמוד בבלי, נדרים כ' ע"ב.

השולחן הערוך כאן הוא דו משמעי: שולחן ארצי של מאכלים, לפתותו לבוא אליה. אך יש כאן משל למיניות שנאמרת בלשון נקייה. ניחוחות הגוף נטעמים גם ממרחק, והם מתוארים כ"תבלינים", שהוא נושא אותם אתו, גם בהיעדרה של האהובה.

האהבה מתוארת כחוויה של אובדן חושים, אובדן הזיכרון. בסחף האהבה, האוהבת אינה יכולה לשחזר את דיוקנו של אהובה כשהוא אינו אתה. הערפל מפרק לגורמים הכול:

"שתיקתך בשתיקותי
דמה בעורקי
עד עורי, עצמותי ונימי נימי" (47).

ההפלגה אל האגדה והמעשייה נאחזת לא פעם במיתוסים ספרותיים. כך הוא המיתוס של בת-הים, המסחררת את האוהב ומתעתעת בו:

"קח אותי למחוז משאותיך
שם חופים לבנים נמוגים
אני בת ים ברמ"ח איברי
נושאת צדפים ואלמגים" (66)
ובהמשך עוברת ההיסחפות מן האגדה והדמיון על האהבה הארצית בין סדינים וכו':
אסף אותי מן הצדפות והים
אני סירונית משפך
אשא לך מכמני הים
על לבן הסדינים והכר " (66)

את ההוויה האגדית – הפתיינית של סירונית היא תביא אל האהוב במיטתם, והים האגדי ומכמניו יהיו בעולם החושני-הארצי לים רוחני מיתולוגי, עצמה של ארוס, כוח סוחף ומשפר.

המיניות כשולחן ערוך

השיכרון שבאהבה ובתשוקה מתעצם בגעגוע לאהוב,

השיר נקרא "שחזור":

עצמה מוצגת כבעלת כנפיים, ובו זמנית היא גם נימפה
מן הים:

שוב ראיתי פניך בזהב צהרם
ואינני יכולה לשחזר דיוקנך
רק אותו הזיק הירק בעיני
המפרק לגורמים בנות חנה ואדם.

בשביל הירק המוביל לביתי
הדר צעדיך על כסף ערבים
אינני יודעת באלו שחפים
אתה מתרחק לאפק במים.

מחר תקרב וזהב צהרם
יזהיב מתמיד על העיר היגעה
שוב עולם יעצר מול אני ואתה
עת רגשה בי תאחז ככלה בקפתה". (123)

מחר אני אהיה אשה רבת כנפים
בשעריך תעל נימפה מתוך המים...
מחר אהיה אשה של מפלים
ואיברי אדוות על מי הנחלים.
מחר אהיה אשה ממסתורין
מאלף אגמים, מזקיפים ונטיפים (144)

כאמור, היא אינה מגדירה מהי אהבה, אלא מכושפת
בכוחותיה, ואין לזה סוף – פעם אחר פעם, – וכל זה כדי
לא לבטל את הקסם שבה. תחושה של – 'כל משבריך
וגליך עליי עברו'.

ואת השיר החותם קובץ זה, היא מסיימת במילים
המתארות מהי האשה המשוררת באהבתה:

"היא רק אשה מיחלת לחג בלב החל
מנסה להמתיק ימי לענה
לעוף עמם במחוזות רחוקים
במחול".
(193)

בערפל המטשטש הפול שנתקם כחלום במצב של
אהבה, אין האוהבת יכולה לשחזר דיוקנו, ואף מדמה
אותו כדמות אגדית, יצור פלאי שנישא על שחפים אל
"האופק במים", כשהוא רחוק ממנה. המוטיב הפולקלורי
של האהוב הנישא מעלה לשמיים באמצעות בעל כנף
(נשר, שחף, עיט וכיו"ב) מוצא מקום בשיר זה. התמורות
בטבע ובעולם, והמעטפת האגדית מחזירים את המצב
הרומנטי לקדמותו, ועם בואו של האוהב היא תהיה לו
שוב "ככלה בחופתה"
כפי שהאוהב הופך לדמות אגדית, הנישאת על בעל
כנף, האשה באהבתה עוברת מטמורפוזה מיתית, היא